

بررسی جایگاه مولفه‌های «فضای مجازی» در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی متوسطه‌ی اول

حیدر اسماعیل‌پور^۱، آسیه شاهسون پور^۲

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران و دبیر آموزش و پرورش

پذیرش: ۲۸ آذر ۱۴۰۱

دریافت: ۶ مهر ۱۴۰۱

Examining the Position of "Virtual Space" Components in the First Secondary Social Studies Textbooks

Heydar Ismailpour¹, Asia Shahsonpour²

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences (Philosophy and Islamic Education), Payam Noor University, Tehran, Iran.

2. Master's degree, Department of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran and Secretary of Education

Received: 3 Sep 2022

Accepted: 19 Decem 2022

Abstract

The purpose of this research is to examine the content of social studies textbooks of the first secondary school in relation to virtual space and its components. The statistical population of this research was the social studies books of the first year of high school and the sampling method was the whole number method. Content analysis method was used in this research. The unit of analysis in the text section, questions and activities, is considered as sentences in the text of the textbook, and in the pictures section, it is divided into units and counted based on the indicators mentioned in it. And used to process the collected Shannon entropy data based on this method, known as the compensatory model. The results showed that in the textbooks of social studies of the first secondary school, the components of "usefulness" with a significance coefficient of 0.258, "intention used" with a significance coefficient of 0.227, and "compatibility" with a significance coefficient of / 215, respectively. 0 and "ease of use" with a coefficient of importance of 0.183 have received the most attention and the components of attitude with a coefficient of significance of 0.062 and perceived pleasure with a coefficient of significance of 0.053 have received the least attention.

Keywords

Cyberspace, Secondary Education, Content Analysis.

چکیده

هدف این پژوهش بررسی محتوای درسی کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه اول نسبت به فضای مجازی و مؤلفه‌های آن می‌باشد. جامعه‌ی آماری این تحقیق کتب مطالعات اجتماعی دوره‌ی اول متوسطه و روش نمونه‌گیری به شیوه تمام شمار بود. در این تحقیق از روش تحلیل محتوا استفاده شد. واحد تحلیل در قسمت متن، پرسش و فعالیت‌ها، به صورت جملات موجود در متن کتاب درسی در نظر گرفته شده است و در قسمت تصاویر براساس شاخص‌هایی که در آن مورد اشاره قرار گرفته به واحدهایی تقسیم شده و مورد شمارش قرار می‌گیرد و به منظور پردازش داده‌های جمع‌آوری شده آنتروپی شانون استفاده شد بر اساس این روش که به مدل جبرانی مشهور است. نتایج نشان داد در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، به ترتیب به مؤلفه‌های «مفید بودن» با ضریب اهمیت ۰/۲۵۸، «قصد استفاده‌شده» با ضریب اهمیت ۰/۲۲۷، «سازگاری» با ضریب اهمیت ۰/۲۱۵ و «سهولت استفاده‌شده» با ضریب اهمیت ۰/۱۸۳ بیشترین توجه و به مؤلفه‌های نگرش با ضریب اهمیت ۰/۰۶۲ و لذت درک شده با ضریب اهمیت ۰/۰۵۳ کمترین توجه می‌ذول شده است.

واژگان کلیدی

فضای مجازی، آموزش متوسطه، تحلیل محتوا.

مقدمه

گسترش روزافزون تکنولوژی‌های جدید ارتباطات در سال‌های اخیر، تمام جنبه‌های حیات اجتماعی را با چالش روبه‌رو کرده است. گروه‌های دارای مرزهای سخت سنتی، جای خود را به گروه‌های مجازی با مرزهای منعطف داده‌اند و به همین دلیل امکان مبادله هر چه بیشتر اطلاعات و پیام‌ها، منجر به کاهش و در مواردی حذف فاصله میان گروه‌های مختلف شده است. با نفوذ فزاینده اینترنت به درون خانه‌ها، امکان اشتراک در تجارب گروه‌های مختلف ایجاد شده است. در شبکه‌های مجازی، مطالب و محتوا، تصاویر و واژه‌ها به روی هم انباشته است.

فضای مجازی به‌عنوان نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی توانسته است علی‌رغم عمر اندک، به‌سرعت در ابعاد گوناگون زندگی مردم نفوذ کند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه‌های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنار هم آمده‌اند و از فاصله‌های بسیار دور در دنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می‌کنند (شکر بیگی؛ ۱۳۹۱). نتایج پژوهش شاندرز، نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است. برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند به‌طور قابل ملاحظه‌ای با والدین و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند (صبوری خسرو شاهی؛ ۱۳۸۶: ۵۵).

مهم‌ترین تغییر دنیای مجازی این است که روابط انسانی با واسطه و از راه دور جایگزین روابط انسانی چهره به چهره شده است (زندوانیان؛ ۱۳۹۲). گسترش فناوری‌های نوین در عرصه الکترونیک و رایانه در چند دهه گذشته، موجب پدیدار شدن انواع گوناگونی از برنامه‌های الکترونیکی و رایانه‌ای از جمله اینترنت، تلفن همراه، ماهواره و بازی‌های رایانه‌ای در جهان شده است. گسترش اینترنت در سال‌های اخیر، گسترش برنامه‌های کاربردی مبتنی بر آن را نیز به همراه داشته است (Dong؛ ۲۰۱۴). این وسیله باعث سرعت و دقت در کارها و گسترش ارتباط شده است، به‌گونه‌ای که زمین را به دهکده جهانی تبدیل کرده است. اینترنت یک جریان وسیع و در حال رشد است که در دسترس شبکه‌های ارتباطی کامپیوتری قرار دارد. (Lee) گسترش روزافزون تکنولوژی‌های جدید ارتباطات در سال‌های اخیر، تمام جنبه‌های حیات اجتماعی را با چالش روبه‌رو کرده است.

(Bell, 2001) معتقد است فضای مجازی فضای تازه ایست که ایمیل، خدمات کامپیوتری، خدمات تلفن همراه و اس ام اس تنها گوشه‌ای از آن را تشکیل می‌دهند. در مورد شرایط مبتنی بر فناوری حاکم بر رسانه‌ها، افرادی نظیر (Mac Artour, 2005) معتقد به ظهور عصر دوم رسانه‌ها هستند.

از تحولات جدید حوزه ارتباطات به نام انقلاب دوم رسانه‌ها نام برده می‌شود. در این انقلاب، رسانه‌های پیشین در دو صفت مهم باز تعریف می‌شوند: ۱- تعاملی شدن و ۲- دیجیتالی شدن (عراقچی، ۱۳۷۷). فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیسون^۱ نویسنده کانادایی رمان‌های علمی-تخیلی در سال ۱۹۸۲ مورد استفاده قرار گرفت. فضای مجازی برای گیسون در حقیقت فضایی تخیلی است که از اتصال رایانه‌هایی پدید آمده است که تمامی انسان‌ها، ماشین‌ها و منابع اطلاعاتی در جهان را به هم متصل کرده‌اند (ثنایی مهر؛ ۱۳۹۴).

پژوهشگران داخلی از جمله، زندانیا (۱۳۹۲)، رضایی (۱۳۹۴)، کریمی (۱۳۹۵)، همچنین محققین خارجی از جمله آرتور^۲ (۲۰۰۵)، زانگ^۳، ریوا و همکارانش (۲۰۰۳)، کرچنر^۴ (۲۰۲۱)، کالک و ساندرز^۵ مادایا^۶ و همکاران (۲۰۱۶)، ویلمن^۵ و دیگران (۲۰۰۱)، استلک^۶ و همکاران (۲۰۰۱)، با توجه به عرصه مهم و اساسی فضای مجازی در ابعاد گوناگون مربوط به انسان تحقیقاتی را انجام داده‌اند. بر این اساس با توجه به اهمیت اساسی مفاهیم آموزشی و پرورشی مبنی بر «فضای مجازی» به کودکان و متربیان و عدم وجود تحقیقات مشابه، در این مقاله به بررسی و تحلیل محتوای «فضای مجازی» در متن کتاب مطالعات اجتماعی پرداخته می‌شود.

کتاب درسی یکی از مهم‌ترین مراجع و منابع یادگیری دانش آموزان در هر نظام آموزشی است. این واقعیت باعث شده است که صاحب نظران و پژوهشگران، بررسی محتوای آموزشی دوره‌های تحصیلی را با توجه به نیازهای فراگیران مورد بررسی و تحلیل قرار دهند. این بررسی‌ها و تحلیل‌ها به برنامه ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی کمک می‌کند تا در هنگام تهیه، تدوین و یا انتخاب کتاب درسی برای دوره

¹ . William gibson

² . McArthur

³ . Zang

⁴ . Madaiah

⁵ Wilman

⁶ Stollak

وسیع، بدیع و بکر است که برای ساکنان خود امکانات، آزادی، فرصت‌ها، دلهره‌ها، آسیب‌ها و محدودیت‌های نوینی را به همراه دارد. اینترنت به‌عنوان فضایی برای گردهمایی افراد نیز ساختار بندی می‌شود. رفتارهای مناسب در یک گردهمایی شامل چت، بحث و مشاجره می‌شود. و در آخر استعاره‌هایی که اینترنت را همچون مصنوعی جدید در نظر می‌گیرند. استعاره گردهمایی اجتماعی تمرکز اینترنت را از پردازش اطلاعات فردی به فرایندهای اجتماعی همچون برقراری ارتباط، بحث و روایت‌های متقابل از خود تغییر می‌دهد (گالیمبرتی و ریوا؛ ۲۰۰۳).

بل^۹ (۲۰۰۱) معتقد است فضای مجازی فضای تازه ایست که ایمیل، خدمات کامپیوتری، خدمات تلفن همراه و اس ام اس تنها گوشه‌ای از آن را تشکیل می‌دهند. لیندلاف^{۱۰} (۲۰۰۲) ارتباطات کامپیوتری را بسیار متفاوت از سایر ارتباطات می‌داند و معتقد است این‌گونه ارتباطات باید با یک روش شناسی متفاوت از بقیه روش‌ها مورد تجزیه تحلیل قرار گیرند (جلالی، ۱۳۸۲).

اینترنت از ابتدای کار تاکنون سریع‌ترین رسانه تاریخ در جذب مخاطب بوده است (سورین و تانکار^{۱۱}؛ ۲۰۰۱). این رشد سریع اینترنت باعث شده برخی از کارشناسان توسعه به ظرفیت‌های این رسانه برای اشاعه نوآوری‌ها توجه بیشتری کنند (را جرز^{۱۲}؛ ۱۹۹۵) معتقد است نوآوری‌های تعاملی یا آن‌هایی که به ارتباط دو طرفه مربوط می‌شوند به‌دلیل توانایی آنها در جذب سریع کاربر می‌توانند روند اقتباسی سریع‌تری را طی کنند (به نقل از سورین و تانکار، ۲۰۰۱). آرام نشستن و خیره شدن به مانیتور می‌تواند بدل به سطح دگرگون شده‌ای از آگاهی شود. برخی افراد هنگام استفاده از پست الکترونیک و یا پیام‌های فوری احساس می‌کنند ذهنشان با ذهن دیگری در آمیخته‌است. در جهان‌های چندرسانه‌ای تخیلی که افراد دارای هر گونه توانایی تخیلی می‌شوند این تجربه حالت سوررئالیستی دارد. این سطوح دگرگون شده و رؤیا مانند آگاهی در فضای مجازی می‌تواند دلیل جذابیت آن برای برخی افراد باشد (سولر؛ ۲۰۰۴). با توجه به مطالعات ذکر شده پژوهش حاضر در پی پاسخ دادن به سؤال زیر است.

های تحصیلی، تصمیم‌های درستی را اتخاذ نمایند. نوعی از تحلیل که برای برنامه ریزان درسی، مؤلفان و تصمیم گیرندگان برنامه‌های درسی دوره تحصیلی بسیار مفید و ضروری است، "تحلیل محتوا" است. یعنی نوعی از تحلیل که کمک می‌کند تا مفاهیم، اصول، انگیزه‌ها، نیازها، نگرش‌ها و کلیه اجزای مطرح شده در محتوای آموزشی و پرورشی کتاب‌ها مورد بررسی علمی و عملی قرار گرفته (عریضی؛ ۱۳۸۲).

تعیین محتوای درسی از مسائل بسیار مهم در نظام‌های آموزشی و درسی است و انتخاب آن به این پرسش پاسخ می‌دهد که چه چیزی باید آموخته شود؟ که در راستای این هدف، قصد پاسخ‌گویی به میزان به مؤلفه قصد استفاده از فضای مجازی، نگرش دانش آموزان نسبت به فضای مجازی، مفید بودن درک شده از فضای مجازی، آسان بودن استفاده درک شده از فضای مجازی و سازگاری در محتوای کتاب‌های درسی و لذت درک شده از فضای مجازی در محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه را داریم.

فضای مجازی جزو آن دسته از عباراتی است که در ادبیات مربوط به ارتباطات کامپیوتری بیش از همه از آن استفاده می‌شود. فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیسون^۷ نویسنده کانادایی رمان‌های علمی-تخیلی در سال ۱۹۸۲ مورد استفاده قرار گرفت. فضای مجازی برای گیسون در حقیقت فضایی تخیلی است که از اتصال رایانه‌هایی پدید آمده است که تمامی انسان‌ها، ماشین‌ها و منابع اطلاعاتی در جهان را بهم متصل کرده‌اند (ثنایی مهر؛ ۱۳۹۴).

واقعیت مجازی در سال ۱۹۹۰ توسط محقق آمریکایی بنام "ایوان ساوسرلند"^۸ اختراع شد. او توانست محیطی مصنوعی ایجاد کند که دیدنی، شنیدنی، احساس کردنی و عمل کردنی بود. در سال ۲۰۰۳ یک شرکت آمریکایی برنامه زندگی دوم را با الهام از فضای مجازی، به‌منظور ایجاد یک زندگی واقعی بنیان نهاد. در اواخر سال ۲۰۰۶ خبر آن به‌صورت گسترده از طریق رسانه‌ها پخش شد (دونگ؛ ۲۰۱۴).

فضای مجازی در هر تعبیری و با هر تعریفی، قلمرویی

^۹ . Bell

^{۱۰} . Lindelof

^{۱۱} . Sorin and Tankard

^{۱۲} . Rogers

^۷ . William gibson

^۸ . Ivan sauserland

جامعه آماری برابر بوده چون هدف استخراج تمامی بازده های یادگیری و طبقه بندی آنها در مولفه های مورد نظر بوده است. پس تمام کتاب ها مورد بررسی قرار گرفته است و به عبارت دیگر خود جامعه مورد بررسی قرار گرفته است.

تحلیل محتوا به مثابه تکنیکی پژوهشی شامل شیوه های تخصصی در پردازش داده های علمی است هدف تحلیل مانند همه ی تکنیک های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینش نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل است. برای تحلیل محتوا مراحل مختلفی طی می شود از جمله این مراحل می توان سه مرحله عمده زیر را ذکر نمود:

- ۱- مرحله قبل از تحلیل (آماده سازی و سازمان دهی)
- ۲- بررسی مواد (پیام)
- ۳- پردازش نتایج (بازرگان و همکاران؛ ۱۳۷۸).

باید دقت کرد که در این روش دو عنصر اصلی مطرح اند: واحد تحلیل و مقوله ی تحلیل. واحد تحلیل: کوچک ترین جزء پیکره ی متن است که برای رسیدن به هدف تحقیق، اندازه گیری و شمارش می شود. واحد تحلیل اغلب می تواند در بردارنده ی کلمه، جمله، پاراگراف، عکس یا صفحه باشد که البته هر یک از این واحدها به تناسب نوع متن و هدف پژوهش انتخاب می شوند. پژوهش بر اساس هدف از نوع کاربردی و با توجه به ماهیت مقیاس اندازه گیری که از نوع اسمی می باشد. بحث تحلیل محتوا نگاه جدیدی به پردازش داده ها، با توجه به هدف پژوهشگر به دور از نگاه شخصی، دارد.

- ۱- به چه میزان به مؤلفه های فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟
- ۲- به چه میزان به مؤلفه قصد استفاده از فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟
- ۳- به چه میزان به مؤلفه نگرش دانش آموزان نسبت به فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟
- ۴- به چه میزان به مؤلفه سازگاری در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟
- ۵- به چه میزان به مؤلفه لذت درک شده از فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟

روش

روش و ابزار اساسی تحلیل محتوا، سیاهه تحلیل می باشد که از طریق مطالعه ادبیات تحقیق و بررسی مطالعات داخلی و خارجی انجام شده در حوزه ی فضای مجازی به منظور میزان توجه کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول و برای مؤلفه های فضای مجازی می باشد. جامعه ی آماری این پژوهش کتب مطالعات اجتماعی دوره ی اول متوسطه و روش نمونه گیری به شیوه تمام شمار، تمام صفحات، پرسش ها و تصاویر کتاب هرپایه در مولفه های مجازی دانش آموزان می باشد. انتخاب شدند. حجم نمونه با

جدول ۱. مولفه های فضای مجازی با ذکر منبع

بعد	ردیف	مولفه ها	منبع
	۱	ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده	لی و همکاران در سال ۲۰۰۵
	۲	ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده	
قصد استفاده	۳	تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی	
نگرش	۴	مفرح و شادی آور نشان دادن فضای مجازی	
	۵	دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی باشد.	
	۶	اینکه استفاده از دنیای مجازی به دانش آموز امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می دهد.	
مفید بودن درک شده	۷	اینکه دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا دانش کسب کند.	
	۸	دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا با دیگران روابط اجتماعی برقرار کند.	
	۹	دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا نظرات شخصی اش را بیان کند.	
	۱۰	دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا تجربه های سه بعدی داشته باشد.	
سهولت استفاده	۱۱	آسان بودن یادگیری استفاده از دنیای مجازی	

درک شده	۱۲	آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی
	۱۳	آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی
سازگاری	۱۴	نشان دادن تناسب داشتن استفاده از دنیای مجازی با سبک‌زندگی
لذت درک شده	۱۵	مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی
	۱۶	سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی
	۱۷	روشی برای ایجاد تفریح و آرامش بودن دنیای مجازی

یافته‌ها

شده و بار اطلاعاتی (EJ) و وزن (WJ) آنها در محتوای نمونه‌ی مورد بررسی، آورده شده‌است.

توزیع فراوانی مؤلفه‌ی قصد استفاده

الف: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های قصد استفاده.

در اینجا یافته‌های پژوهش بر مبنای سؤالات پژوهش ارائه می‌شود. همچنین توزیع فراوانی هر یک از مؤلفه‌های فضای مجازی و خرده مؤلفه‌های آنها، همچنین داده‌های بهنجار

جدول ۲. توزیع فراوانی مؤلفه‌های قصد استفاده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	ب. فراوانی	ب. درصد	ج. فراوانی	ج. درصد	د. درصد
۱	ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده	۱	۱۶%	۷	۶۸%	۳۶%
۲	ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده	۱	۱۶%	۵	۶۸%	۳۲%
۳	تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی	۲	۳۲%	۵	۶۸%	۳۲%
	مجموع	۴	۴۰%	۱۷	۶۸%	۱۰۰
	درصد		۱۶%		۶۸%	۱۰۰

با ۹ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌های (ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده) و (تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی)، با ۸ واحد می‌باشد.

توزیع فراوانی مؤلفه‌ی نگرش

ب: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های نگرش.

مطابق با جدول ۲، به ترتیب به مؤلفه‌های «ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده» با ۹ فراوانی (۳۶ درصد)، «ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده» و «تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی» هر کدام با ۸ فراوانی (۳۲ درصد)، کمترین توجه مبذول شده‌است.

در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده)،

جدول ۳. توزیع فراوانی مؤلفه‌های نگرش در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم	مجموع	درصد
۱	مفرح و شادی آور نشان دادن فضای مجازی	۱	۱	۰	۲	۱۲%
۲	دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی‌باشد.	۰	۷	۰	۷	۴۴%
۳	استفاده از دنیای مجازی به دانش‌آموز امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می‌دهد.	۰	۷	۰	۷	۴۴%
	مجموع	۱	۱۵	۰	۱۶	۱۰۰
	درصد	۶%	۹۴%	۰	۱۰۰	

نگارش

توزیع فراوانی مولفه‌ی مفید بودن درک شده

ج: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های مفید بودن درک شده.

مطابق با جدول ۳، به ترتیب به مؤلفه‌های «دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی‌باشد.» و «استفاده از دنیای مجازی به دانش‌آموز امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می‌دهد.» هر کدام با ۷ فراوانی (۴۴ درصد)، بیشترین توجه می‌ذول شده‌است و مولفه‌ی «مفرح و شادی آور نشان دادن فضای مجازی» با ۲ فراوانی (۱۲ درصد) کمترین توجه شده است.

جدول ۴. توزیع فراوانی مؤلفه‌های مفید بودن درک شده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم	مجموع	درصد
۱	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا دانش کسب کند.	۱۰	۱۱	۴	۲۵	۷۳%
۲	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا با دیگران روابط اجتماعی برقرار کند.	۱	۳	۰	۴	۱۲%
۳	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا نظرات شخصی‌اش را بیان کند.	۰	۱	۰	۱	۳%
۴	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا تجربه‌های سه بعدی داشته‌باشد.	۲	۲	۰	۴	۱۲%
	مجموع	۱۳	۱۷	۴	۳۴	۱۰۰
	درصد	۳۸%	۵۰%	۱۲%	۱۰۰	

مفید بودن درک شده

داشته‌باشد.» هر کدام با ۴ فراوانی (۱۲ درصد) و «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا نظرات شخصی‌اش را بیان کند» با ۱ فراوانی (۳ درصد) کمترین توجه می‌ذول شده است.

مطابق با جدول ۴، به ترتیب به مؤلفه‌های «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا دانش کسب کند.» با ۲۵ فراوانی (۷۳ درصد)، «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا با دیگران روابط اجتماعی برقرار کند.» و «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا تجربه‌های سه بعدی

توزیع فراوانی مؤلفه‌ی آسان بودن استفاده درک شده

د: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های آسان بودن استفاده درک.

در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا دانش کسب کند)، با ۲۵ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌ی (دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا نظرات شخصی‌اش را بیان کند)، با ۱ واحد می‌باشد.

جدول ۵. توزیع فراوانی مؤلفه‌های آسان بودن استفاده درک شده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد	درصد	پایه هفتم	پایه هشتم	مجموع	درصد
۱	آسان بودن یادگیری استفاده از دنیای مجازی	۱	۱۴%	۰	۱	۱	۱۴%
۲	آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی	۰	۰	۳	۳	۶	۸۶%
	مجموع	۰	۰	۳	۴	۷	۱۰۰
	درصد	۰	۰	۴۳%	۵۷%	۱۰۰	

۶ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌ی (آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی) می‌باشد که هیچ اشاره‌ای به آن در کتاب‌های مطالعات اجتماعی نشده است.

توزیع فراوانی مؤلفه‌ی سازگاری

ر: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های سازگاری.

مطابق با جدول ۵، به مؤلفه‌های «آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی» با ۶ فراوانی (۸۶ درصد)، «آسان بودن یادگیری استفاده از دنیای مجازی» با ۱ فراوانی (۱۴ درصد) و «آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی» هیچ اشاره‌ای به آن در کتاب‌های مطالعات اجتماعی نشده است.

در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی)، با

جدول ۶. توزیع فراوانی مؤلفه‌ی سازگاری در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد	درصد	پایه هفتم	پایه هشتم	مجموع	درصد
۱	نشان دادن تناسب داشتن استفاده از دنیای مجازی با سبک زندگی	۲	۱۰۰	۳	۱۲	۱۷	۱۰۰
۲	مجموع	۲	۰	۳	۱۲	۱۷	۱۰۰
	درصد	۱۲%	۰	۱۸%	۷۰%	۱۰۰	

اشاره شده است. فراوانی مؤلفه‌ی سازگاری در پایه هفتم ۲ مورد (۱۲ درصد)، در پایه هشتم ۱۲ مورد (۷۰ درصد) و در

مطابق با جدول ۶، در محتوای کتاب مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه در مجموع ۱۷ مرتبه به مؤلفه‌ی سازگاری

توزیع فراوانی مؤلفه‌های لذت درک شده

ز: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های لذت درک شده.

پایه نهم ۳ مورد (۱۸ درصد) می‌باشد. در این کتاب‌ها به مؤلفه‌ی «دادن تناسب داشتن استفاده از دنیای مجازی با سبک زندگی» با ۱۷ فراوانی (۱۰۰ درصد)، توجه شده‌است.

جدول ۷. توزیع فراوانی مؤلفه‌های لذت درک شده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد	مجموع	درصد
۱	مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی	۱	۱۲%	۱	۱۲%
۲	سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی	۵	۶۳%	۵	۶۳%
۳	روشی برای ایجاد تفریح و آرامش بودن دنیای مجازی	۲	۲۵%	۲	۲۵%
	مجموع	۸	۱۰۰	۸	۱۰۰
	درصد		۱۰۰%		۱۰۰

توزیع مؤلفه‌های فضای مجازی در کتاب مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

جدول فراوانی شاخص‌ها در دوره متوسطه اول به شرح زیر می‌باشد:

ژ: جمع‌بندی تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های فضای مجازی.

مطابق با جدول ۷، به ترتیب به مؤلفه‌های «سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی» با ۵ فراوانی (۶۳ درصد)، «روشی برای ایجاد تفریح و آرامش بودن دنیای مجازی» با ۲ فراوانی (۲۵ درصد)، و «مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی» با ۱ فراوانی (۱۲ درصد)، کمترین توجه مبدول شده‌است. در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی)، با ۵ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌ی (مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی) با ۱ واحد می‌باشد.

جدول ۸. توزیع مؤلفه‌های فضای مجازی در کتاب مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد	مجموع	درصد
۱	قصد استفاده	۱۷	۱۲%	۲۵	۲۳/۴
۲	نگرش	۱۵	۰	۱۶	۱۵
۳	مقید بودن درک شده	۱۷	۴	۳۴	۳۱/۸
۴	آسان بودن استفاده درک شده	۴	۳	۷	۶/۵
۵	سازگاری	۱۲	۳	۱۷	۱۶
۶	لذت درک شده	۸	۰	۸	۷/۵
	مجموع	۷۳	۱۴	۱۰۷	۱۰۰
	درصد	۶۸/۲	۱۳		۱۰۰

داده‌های بهنجار شده مؤلفه‌های فضای مجازی:
در مرحله بعد جهت پی بردن به بار اطلاعاتی و ضریب

اهمیت داده‌های حاصل، با استفاده از فرمول مرحله اول روش آنتروپی شانون به بهنجار کردن داده‌های حاصل

جدول ۹. داده‌های بهنجار شده مؤلفه‌های فضای مجازی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ابعاد	مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه
قصد استفاده	۰/۱۶	۰/۶۸	۰/۱۶
نگرش	۰	۰/۹۳	۰/۰۶۲
مفید بودن درک شده	۰/۱۱	۰/۵۰	۰/۳۸
سهولت استفاده درک شده	۰/۴۲	۰/۵۷	۰
سازگاری	۰/۱۷	۰/۷۰	۰/۱۱
لذت درک شده	۰/۱۱	۰/۸۸	۰

پس از نرمال‌سازی داده‌ها، با استفاده از فرمول مرحله دوم روش آنتروپی شانون، مقدار بار اطلاعاتی (E_j) هر یک از مؤلفه‌ها محاسبه شد؛ که در جدول ۱۰ گزارش شده است.

بار اطلاعاتی ابعاد فضای مجازی

در ادامه محاسبه بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هنجار شده داده‌ها ارائه شده است.

جدول ۱۰. بار اطلاعاتی ابعاد فضای مجازی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ابعاد	بار اطلاعاتی (E_j)
قصد استفاده	۰/۷۷۳
نگرش	۰/۲۱۳
مفید بودن درک شده	۰/۸۷۹
سهولت استفاده درک شده	۰/۶۲۲
سازگاری	۰/۷۳۲
لذت درک شده	۰/۱۸۰

آنتروپی شانون محاسبه گردید که در جدول شماره ۱۱ قابل مشاهده است. هر مؤلفه‌ای که بار اطلاعاتی بیشتری داشته باشد، ضریب اهمیت بیشتری خواهد داشت.

ضریب اهمیت ابعاد فضای مجازی

در مرحله پایانی، ضریب اهمیت (W_j) مؤلفه‌های فضای مجازی با استفاده از فرمول مرحله سوم روش

جدول ۱۱. ضریب اهمیت ابعاد فضای مجازی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ابعاد	ضریب اهمیت (W_j)
قصد استفاده	۰/۲۲۷
نگرش	۰/۰۶۲
مفید بودن درک شده	۰/۲۵۸
آسان بودن استفاده درک شده	۰/۱۸۳
سازگاری	۰/۲۱۵
لذت درک شده	۰/۰۵۳

مجازی در سطح زیادی بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده)، با ۹ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌های (ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده) و (تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی)، با ۸ واحد می‌باشد. در کل می‌توان گفت به مولفه‌ی قصد استفاده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی به نسبت دیگر مولفه‌ها توجه زیادی شده است ولی به نسبت تعداد صفحات کتاب توجه کمی به این مولفه شده است.

منظور از مؤلفه نگرش دانش آموزان نسبت به فضای مجازی در محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، این است که محتوای کتاب‌های مورد بررسی چه نوع نگرشی را به دانش آموزان القاء می‌کنند؟ و اینکه فضای مجازی را مفرح و شادی‌آور نشان می‌دهند؟ یا اینکه فضای مجازی یک مد زودگذر نمی‌پندارند؟ و اینکه فضای مجازی را به گونه‌ای نشان می‌دهند که باعث افزایش روابط اجتماعی می‌شود؟

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مؤلفه نگرش در مورد فضای مجازی نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول در مورد فضای مجازی تنها ۱۶ مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه و مفاهیم مربوط به نگرش و ۱۵ درصد به آن اختصاص یافته است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۰۶۲ می‌باشد نتایج نشان می‌دهد میزان توجه به این مؤلفه نسبت به سایر مؤلفه‌های فضای مجازی در سطح خوبی بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به مؤلفه‌های «دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی‌باشد.» و «استفاده از دنیای مجازی به دانش‌آموز امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می‌دهد.» هر کدام با ۷ فراوانی (۴۴ درصد)، و مولفه‌ی «مفرح و شادی‌آور نشان دادن فضای مجازی» با ۲ فراوانی (۱۲ درصد) کمترین توجه شده است

مولفه‌ی سازگاری بدین معناست که فضای مجازی با سبک زندگی تناسب دارد یا خیر؟

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مؤلفه سازگاری نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول در مورد فضای مجازی تنها ۱۷ مورد فراوانی در رابطه با

مطابق با جدول شماره ۱۱، در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، به ترتیب به مؤلفه‌های «مفید بودن» با ضریب اهمیت ۰/۲۵۸، «قصد استفاده شده» با ضریب اهمیت ۰/۲۲۷، «سازگاری» با ضریب اهمیت ۰/۲۱۵ و «آسان بودن استفاده شده» با ضریب اهمیت ۰/۱۸۳ بیشترین توجه و به مؤلفه‌های نگرش با ضریب اهمیت ۰/۰۶۲ و لذت درک شده با ضریب اهمیت ۰/۰۵۳ کمترین توجه مبذول شده است.

نتیجه‌گیری و بحث

هدف این پژوهش بررسی محتوای درسی کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه اول نسبت به فضای مجازی و مؤلفه‌های آن بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که در کل کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه اول در مجموع ۱۰۷ مورد به مؤلفه فضای مجازی پرداخته شده است. ولی با توجه به حجم کتاب‌ها یعنی ۵۷۹ صفحه در حد کم پرداخته شده است و این در حالی است که هر یک از خرده مؤلفه‌های آموزش‌های مذکور به صورت متوازن مورد توجه قرار نگرفته است و کتب درسی نیز به یک نسبت مؤلفه‌های فضای مجازی را تحت پوشش قرار نداده‌اند.

این فراوانی‌ها در شش مؤلفه قصد استفاده، نگرش، مفید بودن درک شده، آسان بودن استفاده درک شده، سازگاری و لذت درک شده توزیع شده است.

طبق نتایج به دست آمده در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، به ترتیب به مؤلفه‌های «مفید بودن» با ضریب اهمیت ۰/۲۵۸، «قصد استفاده شده» با ضریب اهمیت ۰/۲۲۷، «سازگاری» با ضریب اهمیت ۰/۲۱۵ و «آسان بودن استفاده درک شده» با ضریب اهمیت ۰/۱۸۳ بیشترین توجه و به مؤلفه‌های نگرش با ضریب اهمیت ۰/۰۶۲ و لذت درک شده با ضریب اهمیت ۰/۰۵۳ کمترین توجه مبذول شده است.

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مؤلفه قصد استفاده از فضای مجازی نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول در مورد فضای مجازی تنها ۲۵ مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه و مفاهیم مربوط به قصد استفاده شده و ۲۳/۴ درصد به آن اختصاص یافته است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۲۲۷ می‌باشد نتایج نشان می‌دهد میزان توجه به این مؤلفه نسبت به سایر مؤلفه‌های فضای

دینی و نیز روانشناسی در فضای جدید ارتباطی باید مورد توجه قرار گیرد. فراگیر در فضای جدید ارتباطی در پرتو ارتباط باز شبکه‌ها با پیام‌های بسیار زیادی در زمینه‌های گوناگون دینی، اجتماعی، سیاسی و... مواجه می‌شود و زمینه‌های فهمیدن صحیح و درست و یا باطل و گمراه کننده برای وی وجود دارد. بنابراین تأکید بر رشد علم و آگاهی و بهبود زمینه‌های شناختی باید به گونه‌ای باشد تا فراگیر به تحلیلی مناسب نسبت به پدیده‌های معرفتی و شناختی پیرامون خود دست یابد.

ظهور فضای مجازی همراه با ایجاد نگرش‌ها و بینش‌های در فراگیر است. همان گونه که ملاحظه کردیم، ۱۵ درصد مولفه فضای مجازی کتاب درسی علوم اجتماعی مربوط به نگرشی بود که دانش‌آموز بدان دست یافته‌بود. نگرش و نحوه دیدن محیط اطراف، اندیشه روش‌ها و شیوه‌های برخورد و تعامل با نظام هستی به متربی را گوشزد می‌کند. آموزش نگرش مثبت پیرامون فضای مجازی، محتوا و پیام‌های آن توسط عوامل آموزشی مدرسه، خانواده و... فرصتی را برای هرچه بهتر استفاده نمودن و به‌کارگیری مناسب امکانات فراهم می‌کند

فضای مجازی زمان کنونی با بیماری کرونا^{۱۳} همراه شده و در زمینه‌های گوناگون از جمله روان‌شناسی، اقتصادی و... ناراحتی‌هایی را ایجاد کرده است. در چنین فضایی سازگاری اجتماعی و ترغیب به استفاده از چنین وضعیتی نیز باید مورد توجه قرار گیرد. با وضعیت کنونی و کم شدن ارتباط متربی با محیط بیرون، ضروری است که در تدوین پیام‌های شبکه اجتماعی و فضای مجازی دانش‌آموزان و فراگیران از تغییر نحوه ارتباطی و رعایت اصول اساسی بهداشتی نسبت به محیط اجتماعی و طبیعی خود آگاه شوند.

فعالیت بازی و نقش ارزنده آن در پرورش فراگیران نزدیکی زیادی با لذت درک شده‌ای است که در تحقیق بدان پرداخته شد. فراگیر در این سن با توجه به رشد و توسعه ساختار شخصیتی و شناختی در مرحله عینی و عملیاتی است. پیام‌های دریافتی همراه با تصاویر و صحنه‌های قابل مشاهده، به‌خوبی توان رشد قوه تحلیل او را دارد. بنابر این بهتر است کودک به عضویت در گروه‌های آموزشی در آید که فهم و شناخت تصاویر و صحنه‌ها، زمینه‌های رشد ابعاد آموزشی و پرورشی را در وی فراهم نماید.

مولفه و مفاهیم مربوط به سازگاری و ۱۶ درصد به آن اختصاص یافته‌است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۲۱۵ می‌باشد نتایج نشان می‌دهد میزان توجه به این مولفه نسبت به سایر مولفه‌های فضای مجازی در سطح زیادی بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به خرده مولفه (ترغیب دانش‌آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده)، با ۹ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مولفه‌های (ترغیب دانش‌آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده) و (تشویق دانش‌آموز به بررسی فضای مجازی)، با ۸ واحد می‌باشد.

منظور از مولفه لذت درک شده از فضای مجازی در محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، این است که تا چه میزان محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی فضای مجازی را نوعی سرگرمی و روشی برای ایجاد تفریح و آرامش به‌شمار می‌آورد؟

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مولفه لذت درک شده از فضای مجازی نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول در مورد فضای مجازی تنها ۸ مورد فراوانی در رابطه با مولفه و مفاهیم مربوط به لذت درک شده و ۷/۵ درصد به آن اختصاص یافته‌است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۰۵۳ می‌باشد نتایج نشان می‌دهد میزان توجه به این مولفه نسبت به سایر مولفه‌های فضای مجازی در کمترین سطح بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به خرده مولفه (سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی)، با ۵ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مولفه‌ی (مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی) با ۱ واحد می‌باشد.

گسترش شبکه‌های ارتباطی، فضای مجازی و شبکه‌های واتس‌آپ، تلگرام و... یکی از مهم‌ترین پدیده‌های زمان‌های کنونی زندگی بشر است که ابعاد گوناگون زندگی وی را تحت‌تأثیر قرار داده است و موجب شده که با سبک‌زندگی جدیدی در نقش گیرنده و یا فرستنده پیام‌های اطراف نقشی متمایز را ایفا کند. با این تغییر نقش وی در ابعاد گوناگون زندگی و از جمله تعلیم و تربیت وی نیز لازم است که مورد توجه قرار گیرد. ابعاد گوناگون شناختی، عاطفی و روانی - حرکتی، سه جنبه مهم و اساسی در فضای مجازی و شبکه اجتماعی می‌باشد. همان گونه که دیدیم یادگرفتن مطالب هرماه با حیطة انتخابی شناختی بیشترین درصدی بود که در کتاب‌های درسی پیرامون فضای مجازی مورد توجه قرار گرفته‌بود. اهمیت شناخت، دانش و علم تجزیه و تحلیل کردن سطوح شناختی گوناگون بر اساس آموزه‌های تربیت

13 -Coronavirus

تعارض منافع: در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافع بین نویسندگان وجود ندارد.

منابع

- زندوانیان، احمد؛ حیدری، مریم؛ باقری، ریحانه و فاطمه عطارزاده (۱۳۹۲). "آسیب‌های فضای مجازی بین دانش‌آموزان دختر"، *مطالعات فرهنگ-ارتباطات*، سال چهارم، شماره بیست و سوم، صص ۲۱۶-۱۹۵.
- شکر بیگی، ع (۱۳۹۱). رسانه، زنان و مناسبات خانواده، نشست انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- صوری خسرو شاهی، ح (۱۳۸۶). بررسی آسیب‌های اجتماعی اینترنت، دبیرخانه‌ی شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ثنایی مهر، ع (۱۳۸۴). معنای فضای مجازی و ویژگی‌های آن. تهران، انتشارات سمت، تهران
- عراقچی، علی (۱۳۷۷). اینترنت: عرصه‌ای جدید در تعامل فرهنگ‌ها، *مجله سیاست خارجی*، شماره ۲، سال دوازدهم عریضی، و همکاران (۱۳۸۲). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بر اساس سازه انگیزه پیشرفت، *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، سال دوم، شماره پنجم.
- مراتی، عاطفه. ۱۳۸۷. جرم در فضای مجازی. آدرس سایت [www.http:// cyber - merati.persianblog.ir](http://www.cyber-merati.persianblog.ir)
- Bell, G. (2001), "cyber psychology & behavior the mind over the web: the quest for the definition of a method for internet research" _ www.labstudentlunicatt.it
- Dong T, Cheng N. Wu, Y. J (۲۰۱۴). A study of the social networking website service in digital content industries: the face book case in Taiwan. *Comput hum behv.* (۳۰):۷۰۸-۷۱۴.
- Falahi A, Atif K, Elnaffar Y. (۲۰۱۰). International conference on green computing and communications. Proceedings of the IEEE/ACM international conference on cyber, physical and social computing. oct ۳۰- Nov ۱.
- Mac Artour, L, Lalco. (۲۰۰۵). Technique Paradise: The Urbanization of European Society in the Ninteenth Century (A. Lees, Eds.), Ragers Univ, Comdon and Pensilvania Univ, D. C. *Health and Company, Massachusetts.*
- اکبری، ابوالقاسم؛ اکبری، مینا (۱۳۹۰). آسیب شناسی اجتماعی؛ تهران: انتشارات رشد و توسعه.
- امامی ریزی، کبری (۱۳۹۵). "تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان"، *دو ماهنامه علمی پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۹ (۳)، ۲۱۳-۲۰۷.
- امیر انتخابی، محمد، رضا رجبی، مهناز (۱۳۹۷). بررسی سواد رسانه‌ای دانشجویان خراسان شمالی در جامعه اطلاعاتی، *مجله جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، شماره ۷.
- ایمان؛ م و نوشادی، م (۱۳۹۰). "تحلیل محتوای کیفی"، *مجله پژوهش، سال سوم، شماره دوم، صص ۴۴-۱۵*
- بازرگان، عباس و همکاران، (۱۳۷۸). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: نشر آگهی،
- جلالی فراهانی، امیر حسین (۱۳۸۳). پیشگیری از جرائم رایانه‌ای، *مجله حقوقی دادگستری*، شماره ۴۷.
- پور کیوانی، امیر. (۱۳۹۲). بررسی سواد رسانه‌ای دانشجویان خراسان شمالی در جامعه اطلاعاتی، *مجله جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، شماره ۷.
- Eriksson John and Giacomello, Giampiero (2017). *Cintent Analysis in the Digital age: Tools, Functions, and Implications for Security. University of Bologna.*
- <https://www.researchgate.net/publication/300334588>
- Haneefa, K. Mohamed & Sumitha, E. (2011). Perception and Use of Social Networking Sites by the Students of Calicut University. *Journal of Library & Information Technology*, 4(31), 295-301.
- Oswald, D & L. Baker (2010). Shyness and Online Social Networking Services, *Journal of Social and Personal Relationships*, 27 (7), 23-56.
- Riva.G & Galimberti. C., (2003), " Towards cyber psychology: mind, cognition and society in internet age", www.vepsy.com

COPYRIGHTS

© 2022 by the authors. Lisensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)